

Nove države članice:

put do članstva u Europskoj
uniji

(Cipar, Češka, Estonija, Latvija,
Litva, Mađarska, Malta, Poljska,
Slovačka, Slovenija)

2

Premda je proširenje Europske unije 2004. godine nesumnjivo jedan od značajnijih događaja u procesu europskih integracija uopće, ipak treba imati u vidu da su nove države članice, uz izuzetak Malte i Cipra, uz proces integracija paralelno prolazile i kroz tranziciju iz socijalizma u kapitalizam. Stoga je i zamjetno da je njihov put do članstva bio postupan i dugotrajniji negoli je to bio slučaj u ranijim proširenjima Unije.

Radi lakšeg praćenja ovog procesa, podijelili smo ga u tri glavne etape:

1. Od suradnje s Europskom unijom do zahtjeva za članstvo
2. Od zahtjeva za članstvo do pristupanja
3. Pristupanje Europskoj uniji

1. Od suradnje s Europskom unijom do zahtjeva za članstvo

Urušavanjem komunizma i padom Berlinskog zida 1989. godine postalo je moguće otvaranje srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja zapadnoeuropskom krugu, na što je Europska unija reagirala najprije uspostavom diplomatskih odnosa, zatim uvođenjem uvoznih i trgovinskih povlastica, a onda i sklapanjem ugovornih odnosa s državama bivšeg istočnog bloka potpisivanjem sporazuma o trgovini i suradnji. Takvi su sporazumi sklopljeni s Mađarskom već 1988. godine, s Poljskom 1989., a početkom 1990-ih i s drugim državama: bivšom Čehoslovačkom (1990.), Slovenijom (1993.), te s baltičkim državama Estonijom, Latvijom i Litvom (1994.).¹⁰ Istovremeno, 1989. godine, Europska unija pokrenula je Phare - program financijsko-tehničke pomoći zemljama srednje i istočne Europe u obnovi i restrukturiranju njihovih gospodarstava u tranzicijskom periodu nakon pada komunizma.¹¹

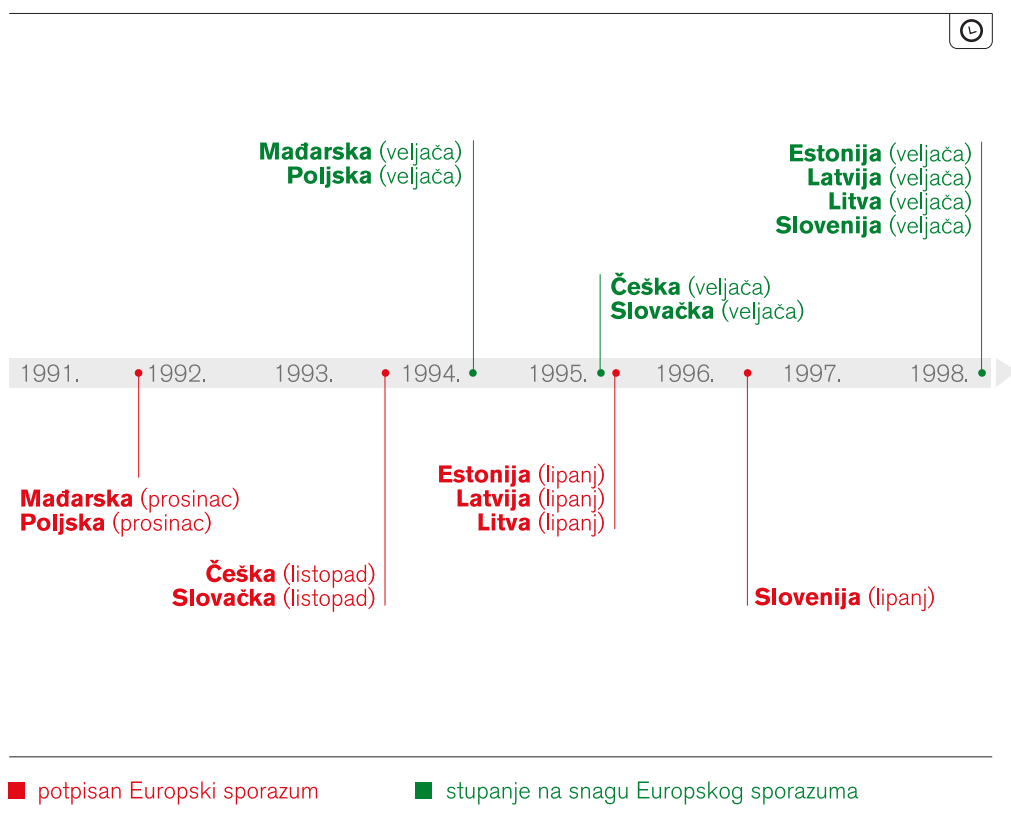
¹⁰ O sporazumima sklopljenim s Bugarskom i Rumunjskom, državama kandidatkinjama za članstvo u EU koje nisu usle u krug proširenja 2004. godine, vidi str. 27.

¹¹ Kasnije, Phare će prerasti u glavni instrument financijsko-tehničke pomoći EU-a državama srednje i istočne Europe u pripremama za članstvo u EU. Opširnije o programu Phare vidi str. 18.

Bilateralni ugovorni odnosi između ovih osam država¹² i Europske unije podignuti su na višu razinu tijekom 1990-ih godina potpisivanjem **sporazuma o pridruživanju** (engl. *Association Agreements*), poznatijih pod nazivom **europski sporazumi** (engl. *Europe Agreements*), kojima države potpisnice postaju pridruženim članicama Europske unije. Osnovni je cilj europskih sporazuma priprema pridruženih članica za priključivanje Europskoj uniji

temeljem usvajanja načela poštivanja ljudskih prava, demokracije, pravne države i tržišnog gospodarstva. Europskim sporazumima obuhvaćena su područja: političke suradnje, koja predviđa bilateralne i multilateralne konzultacije u svim pitanjima od zajedničkog interesa; trgovinska pitanja, odnosno stvaranje područja slobodne trgovine; gospodarska, kulturna i financijska suradnja; te usklađivanje zakonodavstva.

Tabela I **Novе članice EU-a 2004. (srednjoeuropske i istočnoeuropske države) - potpisivanje i stupanje na snagu Europskih sporazuma¹³**

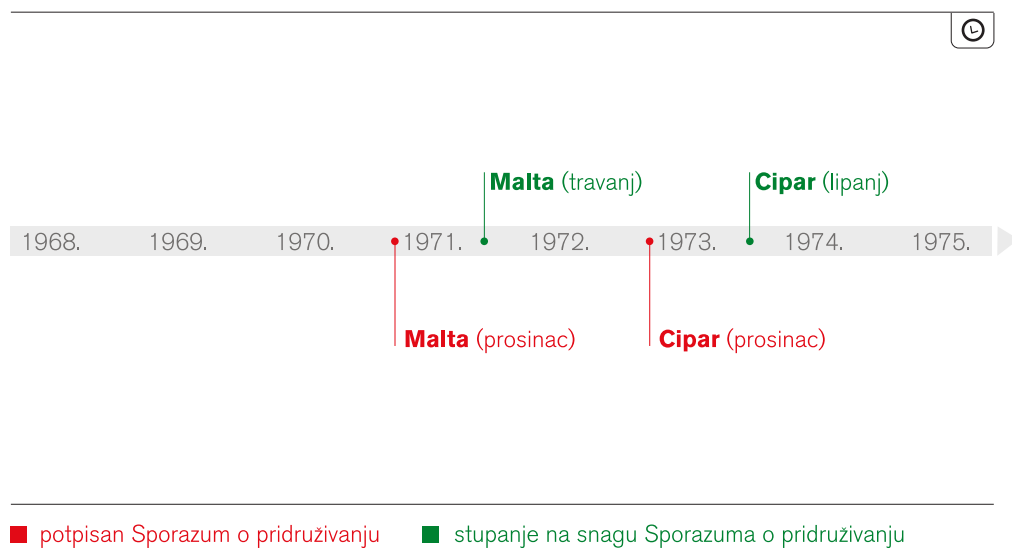
¹² Čehoslovačka se 31. prosinca 1992. razdvojila na Češku i Slovačku.

¹³ Europska komisija (Enlargement Directorate-General): *Enlargement of the European Union: An Historic Opportunity*, 2003., str. 6.

U slučaju Malte i Cipra, preostalih dviju novih država članica EU-a obuhvaćenih proširenjem 2004. godine, proces pridruživanja Europskoj uniji tekao je proceduralno slično, ali vremenski, te s obzirom na specifičnosti ugovornih odnosa, drugačije negoli u zemljama srednje i istočne Europe. Malta je potpisala Sporazum o pridruživanju s tadašnjom Europskom zaje-

dnicom već u prosincu 1970. godine, a Cipar dvije godine kasnije, u prosincu 1972. Ovim su sporazumima Cipar i Malta s jedne, i Europska zajednica s druge strane, uspostavili carinsku uniju, a sporazumi su sadržavali i odredbe vezane uz trgovinu, financijsku i tehničku suradnju.

Tabela II **Nove članice EU-a 2004. (Cipar Malta)**
- potpisivanje i stupanje na snagu Sporazuma o pridruživanju¹⁴

2. Od zahtjeva za članstvo do pristupanja

Tijekom prve polovice 1990-ih, podnošenje **zahtjeva za članstvo** postalo je logičnim idućim korakom u procesu pridruživanja Europskoj uniji, i to temeljem nekoliko formalno-pravnih, ali i konkretnih, ekonomskih razloga. Naime, kao što je već navedeno, Europska unija načelno omogućuje, temeljem članka 49 Ugovora o Europskoj uniji, svakoj europskoj državi koja poštuje načela tog članka da preda zahtjev za članstvo u EU.¹⁵ Štoviše, 1993.

godine na sastanku Europskog vijeća u Kopenhagenu EU poduzima odlučujući korak prema proširenju na istok Europe, dajući jasnu perspektivu članstva pridruženim članicama iz srednje i istočne Europe te utvrđujući tri temeljna kriterija za članstvo (tzv. Kopenhaški kriteriji).¹⁶ Slijedom Sporazuma o pridruživanju, odnosno Europskih sporazuma, kojima je već ranije priznata težnja država potpisnica tih sporazuma prema članstvu u Europskoj

¹⁴ Ibid.

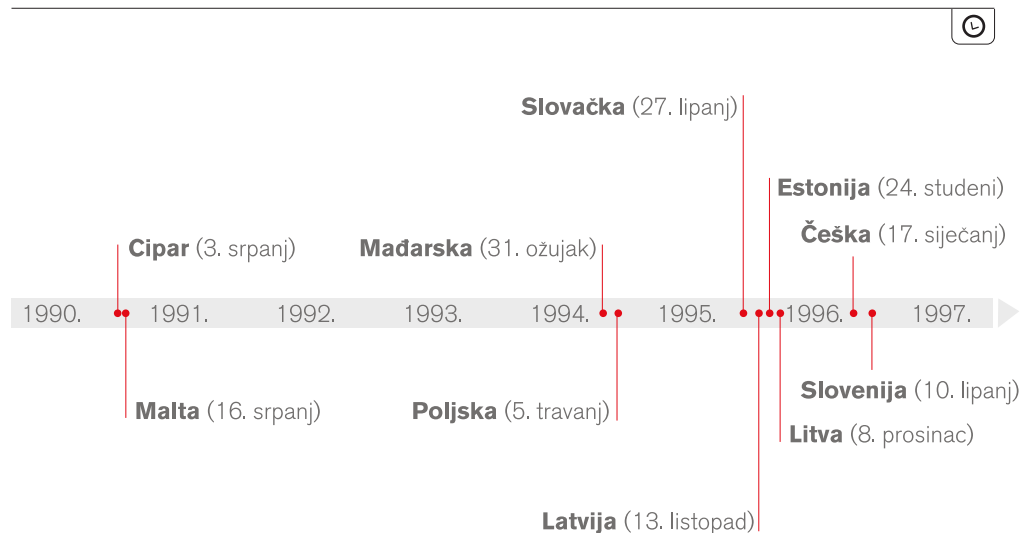
¹⁵ Opsirnije o članku 49 Ugovora o Europskoj uniji vidi str. 7.

¹⁶ Kopenhaški kriteriji su 1995. dopunjeni i četvrtim, Madridskim kriterijem - opsirnije o kriterijima za članstvo u EU vidi str. 10.

uniji, taj je cilj u ovoj etapi potvrđen i pojedinačnim podnošenjem zahtjeva za članstvo od strane Cipra, Češke, Estonije, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Poljske, Slovačke i Slovenije. Osim toga, i nikako ne manje važno, zemlje srednje i istočne Europe bile su i ekonomski motivirane za predaju zahtjeva za članstvo

budući da je primjena Europskih sporazuma potakla ubrzani rast trgovinske razmjene između tih zemalja i Europske unije, tako da je EU u svega nekoliko godina postala najvažniji trgovinski partner srednjo- i istočnoeuropskih država, a tržište Unije već 1994. apsorbira više od polovice njihova ukupnog izvoza.

Tabela III Nove članice EU-a 2004.
- datumi predaje zahtjeva za članstvo¹⁷

Proceduralno, u skladu s člankom 49 Ugovora o Europskoj uniji, zahtjev za članstvo podnosi se Vijeću EU-a, odnosno državi članici koja u to vrijeme njime predsjedava. Vijeće EU-a podneseni zahtjev upućuje na razmatranje Europskom vijeću, te poziva Europsku komisiju da pristupi izradi mišljenja o zahtjevu za članstvo (franc. *avis*), to jest o pripremljenosti države podnositeljice zahtjeva za prihvatanje i ispunjavanje uvjeta za članstvo. U većini slučajeva postupak donošenja mišljenja traje oko godinu dana, premda može trajati i duže od toga.

U postupku donošenja **mišljenja o zahtjevu za članstvo** Europska komisija najprije

upućuje državi podnositeljici zahtjeva poseban **upitnik** (engl. *questionnaire*) s pitanjima iz najrazličitijih područja funkcioniranja te države, od zakonodavne podloge, djelovanja institucija, javnih financija do statističkih pokazatelja, zajedno s rokom unutar kojeg ta država treba prirediti potrebne podatke, odnosno **odgovore na upitnik**, te ih dostaviti Europskoj komisiji. Upitnik koji je u travnju 1996. Europska komisija uputila tadašnjim državama podnositeljicama zahtjeva za članstvo sastojao se od dva dijela: dijela zajedničkog svim državama kojima je upitnik bio upućen, a koji se uglavnom odnosio na njihovu pripremu za uključivanje u unutarnje tržište Europske unije,

¹⁷ Europska komisija (Enlargement Directorate-General): *Enlargement of the European Union: An Historic Opportunity*, 2003., str. 7.

i dijela s posebnim pitanjima o državi na koju se upitnik odnosio. Ovaj je upitnik sadržavao oko 150 stranica, s rokom za pripremu odgovora od tri mjeseca, a odgovori na upitnik obuhvaćali su i do nekoliko tisuća stranica.

Na temelju dostavljenih odgovora na upitnik, kao i podataka iz drugih izvora (država članica EU-a i brojnih međunarodnih organizacija), Europska komisija donosi mišljenje kojim ocjenjuje stanje i mogućnosti države podnositeljice zahtjeva za ispunjavanje uvjeta za članstvo i preporuke u pogledu otvaranja pregovora o primanju u članstvo EU-a. Pozitivno mišljenje preduvjet je za dobivanje **statusa kandidata za članstvo u Europskoj uniji**. Ako je mišljenje o zahtjevu pozitivno, Europsko vijeće saziva bilateralnu međuvladinu konferenciju između Europske unije i države podnositeljice zahtjeva za članstvo koja tako dobiva status kandidata te ulazi u postupak proširenja EU-a. Time, u okviru Europske komisije, nadležnost za bilateralne odnose između EU-a i države kandidatkinje prelazi iz Opće uprave za vanjske odnose Europske komisije u njezinu Opću upravu za proširenje.

Na temelju pozitivnih mišljenja Europske komisije i njihova prihvaćanja na sastanku Europskog vijeća u Luksemburgu 13. prosinca 1997. godine, službeni kandidati za članstvo postale su Češka, Estonija, Mađarska, Poljska i Slovenija. Te se države, zajedno s Ciprom,¹⁸ nazivaju Luksemburškom skupinom. Premda su i Latvija, Litva i Slovačka podnijele zahtjeve za članstvo, Europska komisija tada još nije preporučila Europskom vijeću službeno prihvaćanje njihovih zahtjeva. Obrazloženje je

bilo nedovoljno ispunjavanje gospodarskih i političkih kriterija za članstvo u EU. Te su države postale kandidatima dvije godine kasnije - 11. prosinca 1999. godine na sastanku Europskog vijeća u Helsinkiju - te se, zajedno s Maltom,¹⁹ nazivaju Helsinškom skupinom.²⁰

Predpristupna financijska pomoć Europske unije državama kandidatkinjama

Stjecanjem statusa kandidata ovim su se zemljama otvorile mogućnosti sudjelovanja u raznim predpristupnim programima i drugim oblicima financijsko-tehničke podrške. Kao što je već navedeno, proces pridruživanja odvijao se u okviru predpristupne strategije Europske unije za države kandidatkinje,²¹ čiji je važan dio i predpristupna pomoć u obliku financijske i tehničke podrške Unije državama kandidatkinjama u procesu prilagodbi za članstvo u EU. U tu je svrhu program Phare, osnovan još 1989. godine kao program pomoći EU-a tadašnjim tranzicijskim državama srednje i istočne Europe, transformiran u predpristupni program, a 2000. godine uspostavljena su i dva nova predpristupna programa, ISPA i SAPARD, namijenjena također državama kandidatkinjama iz srednje i istočne Europe. Za Cipar i Maltu je, pak, osnovan poseban predpristupni fond. Osim toga, svim državama kandidatkinjama omogućeno je sudjelovanje u programima EU-a u područjima kao što su obrazovanje, istraživanje, zaštita okoliša, malo i srednje poduzetništvo, javno zdravstvo te programi za mlade.

18 Europska komisija donijela je mišljenje o ciparskom zahtjevu za članstvo još 1993. godine, a otvaranje pregovora potvrđeno je 1997. na Europskom vijeću u Luksemburgu.

19 Europska komisija donijela je mišljenje o malteskom zahtjevu za članstvo još 1993. godine, međutim, uslijed promjena na unutarnjopolitičkoj sceni, status Malte ostaje zamrznut od 1996. do 1998. godine, kad ova zemlja reaktivira svoj zahtjev za članstvo u EU te, temeljem novog izvješća Europske komisije, 1999. na zasjedanju Europskog vijeća u Helsinkiju, stječe status kandidata.

20 U Helsinšku skupinu pripadaju još i Bugarska i Rumunjska koje nisu ušle u krug proširenja 2004. godine, ali imaju status kandidata i trenutno pregovaraju o članstvu u EU. Njihov je proces pridruživanja prikazan u posebnoj poglavlju, str. 27-29.

21 Opširnije o predpristupnoj strategiji Europske unije vidi str. 11.

Za osam novih članica EU-a iz srednje i istočne Europe (Češku, Estoniju, Latviju, Litvu, Mađarsku, Poljsku, Slovačku i Sloveniju) daleko je najvažniji i financijski najopsežniji program Phare. Prvotno, Phare je bio ustanovljen kao program pomoći s ciljem promicanja razvoja višestranačke demokracije i obnove gospodarstva nakon izlaska iz komunizma. Najprije namijenjen Mađarskoj i Poljskoj, koje su već 1989. godine postale korisnicama Phare programa, Phare se ubrzo, početkom 1990-ih godina, širi i na tadašnju Čehoslovačku te Estoniju, Latviju, Litvu i Sloveniju.²² U okviru predpristupne strategije Europske unije, Phare postaje predpristupni instrument financijsko-tehničke pomoći EU-a državama kandidatkinjama s dva prioriteta cilja: jačanje institucija potrebnih za približavanje Uniji (tj. jačanje demokratskih institucija i administrativne sposobnosti za usvajanje i provedbu nacionalnog zakonodavstva usklađenog s europskom pravnom regulativom) (30% Phare sredstava) i financiranje investicijskih projekata (npr. u infrastrukturi, razvoju malog i srednjeg poduzetništva, obrazovanju) (70% Phare sredstava). Glavni instrument za postizanje prvog cilja - jačanje institucija - takozvani je *twinning*, odnosno suradnja djelatnika tijela državne uprave u državama kandidatkinjama s istovjetnim ili srodnim tijelima država članica EU-a, u svrhu unapređivanja rada uprava država kandidatkinja sukladno europskim standardima. Od 1998. godine, kad je pokrenut *twinning*, do 2003. ostvareno je više od 1 100 *twinning*-projekata u suradnji

između država članica EU-a i država kandidatkinja. Pojedinačni projekti financirani iz programa Phare variraju od velikih zahvata u kojima sudjeluje više zemalja, tzv. horizontalnih programa (engl. *multi-country programmes*), do manjih lokalnih projekata. Neki od primjera Phare projekata su poboljšanje infrastrukture u gotovo svim zemljama korisnicama, nabava medicinske opreme u više zemalja ili projekt učenja na daljinu u Poljskoj. Važnost Phare-a u kontekstu proširenja EU-a očituje se i u više nego trostrukom povećanju ukupne mase sredstava odobrenih godišnje u okviru ovog programa tijekom nešto više od jednog desetljeća njegovog postojanja: počevši od 1990. godine, kad je fond Phare-a iznosio 475,3 milijuna €, do 1 695,1 milijuna € u 2002. godini.²³ U razdoblju 1990.-2003. ukupni fond programa Phare za države koje ulaze u članstvo EU-a 2004. godine iznosio je 13 milijardi €.²⁴

Godine 2000. Phare-u se pridružuju još dva nova predpristupna programa Europske unije namijenjena, kao i Phare, državama kandidatkinjama za članstvo u EU iz srednje i istočne Europe - program ISPA, čija su sredstva namijenjena provedbi europskih standarda u području prometa i zaštite okoliša, te program SAPARD, namijenjen prilagodbama u poljoprivredi i ruralnom razvitku.²⁵ Iz proračuna programa ISPA financirani su, između ostalog, i mnogobrojni projekti upravljanja otpadom i otpadnim vodama, kao i poboljšanje plovidbe Dunavom. Među prioritetima su programa SAPARD poboljšanje prerade i kontrole kva-

²² Nakon razdvajanja Čehoslovačke na Češku i Slovačku, obje ove zemlje ostaju korisnicama Phare-a sve do ulaska u EU 2004. godine. Godine 1990. Phare je proširen i na Bugarsku, Rumunjsku te bivšu Jugoslaviju i bivšu Demokratsku Republiku Njemačku, a 1991. i na Albaniju. Raspadom bivše Jugoslavije, Slovenija postaje korisnicom Phare-a 1992. godine, Makedonija 1996., a Republika Hrvatska je kratkotrajno bila uključena 1995. godine. Slovenija ostaje korisnicom Phare-a sve do ulaska u EU 2004. godine. Od 2001. u Makedoniji i Albaniji Phare je zamijenjen programom CARDS čiji je, od iste godine, korisnica i Republika Hrvatska. Sudjelovanje DR Njemačke u Phare-u završilo je ujedinjenjem Njemačke.

²³ Europska komisija: *Report from the Commission, 2002 Report on Phare and the Pre-Accession Instruments for Cyprus, Malta and Turkey*, COM(2003) 497 final, 11. 08. 2003., str. 40.

²⁴ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/faq/faq2.htm>

²⁵ Osim Estonije, Češke, Latvije, Litve, Mađarske, Poljske, Slovačke i Slovenije, korisnice programa ISPA i SAPARD još su i Bugarska i Rumunjska.

litete poljoprivrednih proizvoda, ekonomska diversifikacija u ruralnim područjima te razvoj ruralne infrastrukture. Godišnji proračun ISPA-e za 2003. iznosi 1 109 milijuna €, a SAPARD-a, za istu godinu, 564 milijuna €.²⁶

U razdoblju 2000.-2003. ukupni fond programa ISPA za države koje ulaze u članstvo EU-a 2004. godine iznosio je 4 160 milijuna €, a programa SAPARD 2 800 milijuna €.²⁷

**Tabela IV Predpristupni programi Phare, ISPA i SAPARD
- odobrena sredstva, u milijunima €**

Država	€				
	PHARE 1990. - 2002. ²⁸	PHARE 2003. ²⁹	ISPA 2000. - 2003. ³⁰	SAPARD 2000. - 2002. ³¹	SAPARD 2003. ³²
Češka	776,96	113,55	292,95	68,9	23,7
Estonija	285,80	42,55	119,35	37,8	13,07
Latvija	354,56	47,3	194,90	68,2	23,5
Litva	672,71	60,5	217,00	93,0	32,1
Mađarska	1 316,95	101,7	368,87	118,8	40,9
Poljska	3 420,43	456,0	1 454,29	526,5	181,6
Slovačka	593,71	70,4	195,30	57,1	19,5
Slovenija	295,95	41,9	67,13	19,8	6,8
Čehoslovačka	230,49				
Istočna Njemačka	34,49				
Horizontalni programi ³³	2 711,18				

26 Europska komisija (Directorate-General Enlargement): *General Assistance Document 2003*, D3 D(2003), 09. 04. 2003., bez paginacije.

27 <http://europa.eu.int/comm/enlargement/faq/faq2.htm>

28 Europska komisija: *Report from the Commission, 2002 Report on Phare and the Pre-Accession Instruments for Cyprus, Malta and Turkey*, COM(2003) 497 final, 11. 08. 2003., str. 41.

29 Europska komisija (Directorate-General Enlargement): *General Assistance Document 2003*, D3 D(2003), 09. 04. 2003., bez paginacije. Svote namijenjene horizontalnim programima uključene su u iznose odobrene pojedinim zemljama.

30 Europska komisija (DG Regio): *The Mini ISPA Report*, veljača 2004., str. 12-17, 19-20.

31 Europska komisija: *Report from the Commission: General Report on Pre-Accession Assistance (Phare - ISPA - SAPARD) in 2000*, COM(2002) 781 final, 09. 01. 2003., str. 19; *General Report on Pre-Accession Assistance (Phare - ISPA - SAPARD) in 2001*, COM(2003) 329 final, 04. 06. 2003., str. 22; *SAPARD Annual Report - Year 2002*, COM(2003) 582 final, 07. 10. 2003., str. 11.

32 Europska komisija (Directorate-General Enlargement): *General Assistance Document 2003*, D3 D(2003), 09. 04. 2003., bez paginacije.

33 Programi koji uključuju više zemalja (engl. *multi-country programmes*).

Za razliku od ovih osam novih članica EU-a iz srednje i istočne Europe, preostale dvije nove članice EU-a, Cipar i Malta, nisu tijekom svog približavanja Europskoj uniji koristile predpristupne programe Phare, ISPA i SAPARD. U razdoblju 1978.-1999. Cipar i Malta primili su financijsku pomoć Europske unije, reguliranu financijskim protokolima, u iznosu od 51 milijuna € (Cipar) i nešto više od 30 milijuna € (Malta).³⁴ U razdoblju 2000.-2004. operativan je poseban predpristupni fond za ove dvije zemlje iz kojeg je, za ukupno petogodišnje razdoblje, Cipru dodijeljeno 57 milijuna €, a Malti 38 milijuna €.³⁵

Budući da mogućnost korištenja predpristupnih programa prestaje ulaskom u članstvo EU-a, od 2004. godine osam dotadašnjih korisnica (Estonija, Češka, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Slovačka i Slovenija) izlaze iz programa Phare, ISPA i SAPARD, a Cipar i Malta iz vlastitih predpristupnih programa. Od tada, svim ovim zemljama otvara se mogućnost korištenja kohezijskog i strukturnih fondova namijenjenih državama članicama EU-a.³⁶ U tu svrhu novim članicama EU-a namijenjeno je gotovo 22 milijarde € za razdoblje od njihova ulaska u članstvo, u svibnju 2004., do kraja 2006. godine.

Osim ovih glavnih predpristupnih programa, države kandidatkinje uključene su i u **druge programe, fondove i agencije Europske unije**. Jedan takav oblik pomoći je i TAIEX (engl. *Technical Assistance Information Exchange Office*), ured tehničke pomoći za razmjenu informacija u području usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa zakonima Eu-

ropske unije, te njihove provedbe. Osiguran im je i pristup programima Zajednice (engl. *Community programmes*) u područjima istraživanja i obrazovanja, socijalne politike, energije i transporta, zaštite okoliša, kulture i javnog zdravstva.³⁷ Neki su od tih programa: Socrates - krovni program EU-a kojim se, između ostalog, potiče suradnja u školskom, visokoškolskom i cjeloživotnom obrazovanju; Tempus - program suradnje EU-a sa zemljama srednje i istočne Europe u visokoškolskom obrazovanju; Youth - program namijenjen poticanju mobilnosti, razmjene, inicijative, međukulturalnog učenja i solidarnosti među mladima u dobi od 15 do 25 godina; "Jednakost spolova" (engl. *Gender Equality*) - program namijenjen provedbi strateškog okvira EU-a u za promicanje jednakosti spolova; "Altener" - program namijenjen promociji obnovljivih izvora energije; "Nevladine udruge u području zaštite okoliša" (engl. *Environmental Protection NGOs*); "Kultura 2000" (engl. *Culture 2000*) - program namijenjen suradnji u kulturi; "Promicanje zdravlja" (engl. *Health Promotion*) - program aktivnosti vezanih uz promicanje zdravlja, informiranje i obrazovanje u području javnog zdravstva.

U cjelini, stjecanje statusa kandidata donijelo je ovim državama istovremeno i intenziviranje jednog dugotrajnog, skupog, ali nužnog procesa reformi, kao i pozitivne efekte i daljnji poticaj već započetim reformama. Najprije, samo stjecanje jasne perspektive članstva pružilo im je sigurnost da će, budu li provodile potrebne reforme, postati članicama Europske unije. Zatim, premda su države kandidatkinje i prije stjecanja tog statusa, već i samim

34 <http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/cyprus/index.htm>
http://www.delmlt.cec.eu.int/eu_assistance/financial_cooperation.htm

35 <http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/cyprus/index.htm>
<http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/malta/index.htm>

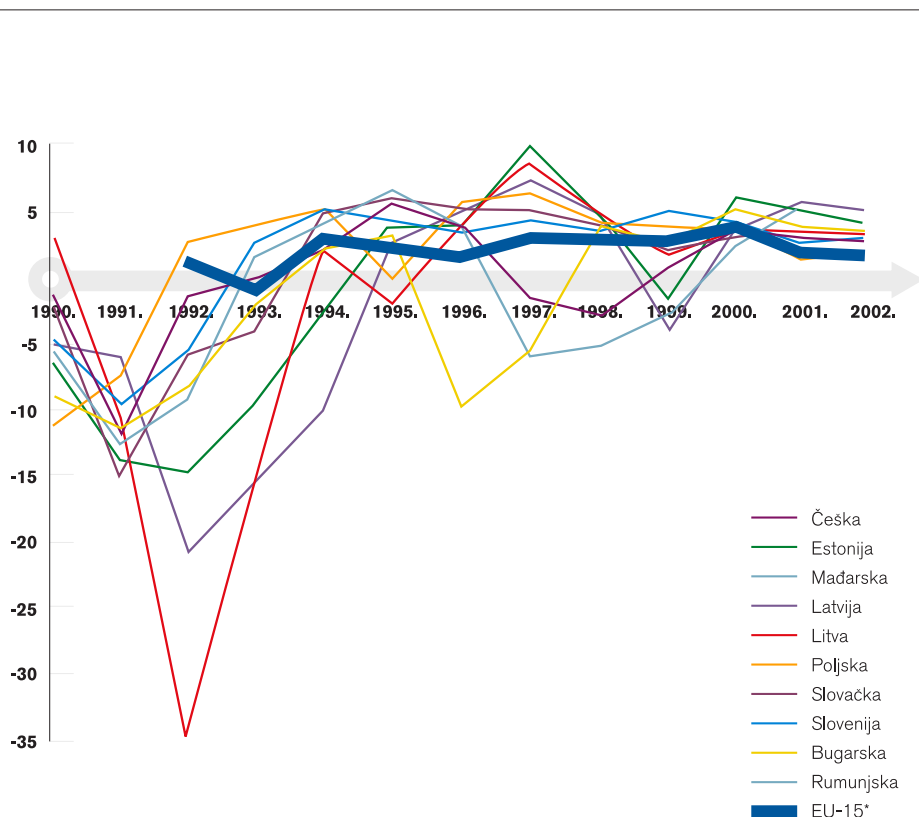
36 Bugarska i Rumunjska će, kao države kandidatkinje, nastaviti koristiti programe Phare, ISPA i SAPARD do vlastitog ulaska u članstvo EU-a. Kohezijski fond i strukturni fondovi Europske unije namijenjeni su smanjenju razlika u razvijenosti država članica EU-a i njihovih regija te promicanju ravnomjernijeg razvitka cijele Unije.

37 Programi Zajednice u pravilu su otvoreni državama članicama EU-a i državama kandidatkinjama za članstvo, međutim, u nekima od njih, poput programa Tempus i Youth, omogućeno je sudjelovanje i trećim zemljama.

potpisivanjem europskih sporazuma, preuzele obvezu provođenja reformi radi približavanja EU, perspektiva članstva osnažena statusom kandidata pokazala se jakim poticajem daljnjem provođenju već započetih reformi, kao i pokretačem novih sveobuhvatnih prilagodbi u tranzicijskom razdoblju. Nadalje, ispunjavanjem političkih kriterija za članstvo u EU države kandidatkinje dodatno su konsolidirale svoje demokracije te ojačale poštivanje ljudskih prava, prava manjina, kao i vladavinu prava. Usklađivanjem zakonodavstva, jednim od temeljnih uvjeta koje države kandidatkinje moraju ispuniti kako bi postale članicama EU-a, te su zemlje poboljšale vlastite standarde u

različitim područjima gospodarstva. Štoviše, budući da su nakon 1993. zabilježeni pozitivni gospodarski trendovi u svim državama tada uključenim u proces približavanja Europskoj uniji, restrukturiranje i internacionalizacija njihovih gospodarstava razvijali su se pod utjecajem takvih ekonomskih faktora kao što su bolje investicijsko ozračje, uklanjanje administrativnih zapreka, konsolidacija državnih financija, liberalizacija trgovine i sl. Konačno, premda ne i manje važno, status kandidata donio je ovim državama i mogućnost korištenja predpristupnih i drugih fondova Europske unije namijenjenih poticanju razvoja te potpori reformama u ključnim područjima.

Rast realnog BDP-a u državama kandidatima i u EU-15*

*Izvor: *Hrvatska na putu u Europsku uniju: od kandidature do članstva*, MEI, 2003., str. 25 (EBRD Transition Report 2002 i Eurostat)

EU-15 se odnosi na prosjek realnog rasta BDP-a 15 tadašnjih država članica EU-a.

Završna etapa procesa pridruživanja su više-godišnji **pregovori o pristupanju** Europskoj uniji (engl. *accession negotiations*). Odlukom Europskog vijeća oni su otvoreni 31. ožujka 1998. s Luksemburškom skupinom tadašnjih država kandidatkinja (Ciprom, Češkom, Estonijom, Mađarskom, Poljskom i Slovenijom) budući da su one, prema mišljenju Europske komisije, bile najbliže ispunjavanju kriterija za članstvo. Dvije godine kasnije, 15. veljače 2000. godine, počeli su i pregovori s Helsinškom skupinom kandidatkinja (Latvijom, Litvom, Maltom i Slovačkom).³⁸

Pregovori o pristupanju koji se vode između EU-a i bilo koje države kandidatkinje o punopravnom članstvu načelno se odnose na donošenje, primjenu i provedbu propisa EU-a u dotičnoj državi kandidatkinji. Prije otvaranja samih pregovora provodi se tzv. **analitički pregled usklađenosti zakonodavstva** (engl. *screening*) koji predstavlja postupak tijekom kojeg se unutar zakonodavstva pojedine države kandidatkinje utvrđuju područja koja treba prilagoditi zakonodavstvu EU-a, ocjenjuje postojeća razina usklađenosti te potreba daljnje prilagodbe zakonodavstvu EU-a.

Nakon *screeninga*, otvaraju se pregovori o svakom od **31 poglavlja pravne stečevine Europske unije** (franc. *acquis communautaire*) koja pokrivaju ova područja:

1. *Slobodno kretanje roba*
2. *Slobodno kretanje osoba*
3. *Slobodno pružanje usluga*
4. *Slobodno kretanje kapitala*
5. *Pravo trgovačkih društava*
6. *Politika tržišnog natjecanja*
7. *Poljoprivreda*
8. *Ribarstvo*
9. *Prometna politika*
10. *Oporezivanje*

11. *Ekonomska i monetarna unija*
12. *Statistika*
13. *Socijalna politika i zapošljavanje*
14. *Energetika*
15. *Industrijska politika*
16. *Mala i srednja poduzeća*
17. *Znanost i istraživanje*
18. *Obrazovanje i usavršavanje*
19. *Telekomunikacije i informatička tehnologija*
20. *Kultura i audiovizualna politika*
21. *Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata*
22. *Okoliš*
23. *Zaštita potrošača i zdravstvena zaštita*
24. *Suradnja u području pravosuđa i unutarnjih poslova*
25. *Carinska unija*
26. *Vanjski odnosi*
27. *Zajednička vanjska i sigurnosna politika*
28. *Financijski nadzor*
29. *Financijske i proračunske odredbe*
30. *Institucije*
31. *Ostalo*

Sa strane Europske unije pregovore vodi Europska komisija, a sa strane država koje pregovaraju o članstvu njihovi vlastiti pregovarački timovi. Europska komisija također, od 1998. godine, izdaje redovita godišnja izvješća o ukupnom napretku država kandidatkinja u pripremama za članstvo u EU (engl. *Regular Reports on Progress Towards Accession*, skraćeno *Regular Reports*), te nadgleda i ispunjenje obveza preuzetih u pregovorima (engl. *monitoring*) tijekom samih pregovora, ali i kasnije, sve do ulaska nove članice u Uniju. Tek nakon zaključivanja pregovora o svim navedenim poglavljima pravne stečevine EU-a, država kandidatkinja dobiva mogućnost ulaska u EU. Po završetku pregovora, konačnu, jednoglasnu odluku o primanju nove države članice donosi Europsko vijeće.

³⁸ Istog datuma započeli su i pregovori s drugim dvjema pripadnicama Helsinške skupine, Bugarskom i Rumunjskom, koji su još u tijeku; vidi str. 28-29.

Na sastanku Europskog vijeća 13. prosinca 2002. u Kopenhagenu zaključeni su višegodišnji pregovori s deset država - Ciprom, Češkom, Estonijom, Latvijom, Litvom, Mađarskom, Maltom, Poljskom, Slovačkom i Slovenijom, čime su ove države postale državama pristupnicama (engl. *acceding states*), a na istom je sastanku donesena i službena odluka o njihovu primanju u punopravno članstvo Europske unije 1. svibnja 2004. godine. Ovakvim je datumom ulaska u članstvo građanima deset novih zemalja članica EU-a omogućeno glasanje na izborima za Europski parlament u lipnju 2004. godine.

3. Pristupanje Europskoj uniji

Nakon uspješnog zaključenja pregovora krajem 2002. godine, uslijedilo je, 16. travnja 2003. godine u Ateni, potpisivanje Ugovora o pristupanju (engl. *Accession Treaty*) Cipra, Češke, Estonije, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Poljske, Slovačke i Slovenije Europskoj uniji. Ugovor je zatim potvrđen (ratificiran) u parlamentima svih 15 tadašnjih država članica Europske unije i svih 10 tadašnjih država pristupnica. U državama pristupnicama, osim Cipra, ratifikaciji su prethodili referendumi na kojima su građani podržali ulazak svojih država u Europsku uniju.

Tabela V **Novе članice EU-a 2004.**
- rezultati referenduma o pristupanju EU³⁹

Država	Datum	% za EU	% odaziv
Malta	8. ožujka 2003.	53,65	91
Slovenija	23. ožujka 2003.	89,61	60,29
Mađarska	12. travnja 2003.	83,76	45,62
Litva	10. - 11. svibnja 2003.	91,04	63,3
Slovačka	16. - 17. svibnja 2003.	92,46	52,15
Poljska	7. - 8. lipnja 2003.	77,45	58,85
Češka	13. - 14. lipnja 2003.	77,33	55,21
Estonija	14. rujna 2003.	66,92	63,9
Latvija	20. rujna 2003.	66,69	72,53

³⁹ *Continuing Enlargement, Strategy Paper and Report of the European Commission on the Progress Towards Accession by Bulgaria, Rumania and Turkey, COM(2003) 676 final, 05. 11. 2003., str. 22.*

4. Nove države članice: osnovni pokazatelji

CIPAR	
republika	
glavni grad: Nicosia	
stanovništvo: 0,8 mil. ⁴⁰	
površina: 9 000 km ²	
BDP: 10,8 mlrd. € ⁴¹	
BDP <i>per capita</i> : 15 000 €	

ČEŠKA	
republika	
glavni grad: Prag	
stanovništvo: 10,2 mil.	
površina: 79 000 km ²	
BDP: 73,9 mlrd. €	
BDP <i>per capita</i> : 7 200 €	

ESTONIJA	
republika	
glavni grad: Tallinn	
stanovništvo: 1,4 mil.	
površina: 45 000 km ²	
BDP: 6,9 mlrd. €	
BDP <i>per capita</i> : 5 100 €	

LATVIJA	
republika	
glavni grad: Riga	
stanovništvo: 2,4 mil.	
površina: 65 000 km ²	
BDP: 8,9 mlrd. €	
BDP <i>per capita</i> : 3 800 €	

LITVA	
republika	
glavni grad: Vilnius	
stanovništvo: 3,5 mil.	
površina: 65 000 km ²	
BDP: 14,6 mlrd. €	
BDP <i>per capita</i> : 4 200 €	

MAĐARSKA	
republika	
glavni grad: Budimpešta	
stanovništvo: 10,2 mil.	
površina: 93 000 km ²	
BDP: 69,9 mlrd. €	
BDP <i>per capita</i> : 6 900 €	

⁴⁰ Podaci o stanovništvu i površini (2002. godina) 10 novih zemalja članica EU-a (Cipra, Češke, Estonije, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Poljske, Slovačke i Slovenije) preuzeti iz: *Continuing Enlargement, Strategy Paper and Report of the European Commission on the Progress Towards Accession by Bulgaria, Rumania and Turkey*, COM(2003) 676 final, 05. 11. 2003., str. 42.

⁴¹ Podaci o BDP-u i BDP-u *per capita* (2002. godina) 10 novih zemalja članica EU-a (Cipra, Češke, Estonije, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Poljske, Slovačke i Slovenije) preuzeti iz: Eurostat: "GDP of the Candidate Countries 2002", *Statistics in Focus*, Theme 2 - 47/2003, str. 3, 7.

MALTA

republika

glavni grad: Valletta

stanovništvo: 0,4 mil.

površina: 300 km²

BDP: 4,1 mlrd. €

BDP *per capita*: 10 300 €

POLJSKA

republika

glavni grad: Varšava

stanovništvo: 38,2 mil.

površina: 313 000 km²

BDP: 200,2 mlrd. €

BDP *per capita*: 5 200 €

SLOVAČKA

republika

glavni grad: Bratislava

stanovništvo: 5,4 mil.

površina: 49 000 km²

BDP: 25,1 mlrd. €

BDP *per capita*: 4 700 €

SLOVENIJA

republika

glavni grad: Ljubljana

stanovništvo: 2 mil.

površina: 20 000 km²

BDP: 23,4 mlrd. €

BDP *per capita*: 11 700 €